

بسم الله الرحمن الرحيم

روز چهارشنبه اول دی ماه ۱۴۰۰ و بیناری تحت عنوان « چشم انداز نظام آموزش و پرورش ایران با توجه به تحولات جهانی » برگزار شد. در این وبینار که با همکاری انجمن آموزش و پرورش تطبیقی استان اصفهان و مرکز تحقیقات معلمان استان اصفهان برگزار گردید؛ «دکتر عباس معدن دار، مدیر مسئول فصلنامه آموزش و پرورش تطبیقی» به بحث و بررسی تحولات جهانی و چشم انداز مورد انتظار از نظام آموزش و پرورش ایران پرداختند.

دکتر معدن دار در ابتدای بحث، ضمن اشاره به بحرانهای نظامی عراق و افغانستان، به تغییر نگاه نظامهای سیاسی به بحث امنیت ملی پرداختند. در این چرخش، تسلیحات نظامی تنها شاخص امنیت ملی نیست و آموزش کیفی بخش مهمی از امنیت ملی را به خود اختصاص می دهد.

لذا با توجه به این تغییر رویکرد در جایگاه آموزش به عنوان بخش مهمی از امنیت ملی و اهمیت دو چندان آن، چشم انداز تعریف شده برای سالهای آینده نظام آموزشی با تغییرات و سیاستگذاری های جدیدی روبرو است. از سوی دیگر بیماری کرونا نیز با ایجاد چالشها و تغییرات عمده در آموزش، سیاستگذاری و برنامه ریزی آموزشی را تحت تاثیر قرار داده است. پیامدهای منفی و مثبت پدیده کرونا بسیار قابل تامل بوده و بخش دیگری از تغییرات سیاستگذاری در چشم انداز آینده نظام آموزشی مربوط به این پدیده است که آموزش و پرورش را برای ماموریتهای دوران پسا کرونا آماده می کند.

بدیهی است که این تغییرات در چشم انداز نظام آموزشی ایران نیز باید مورد توجه باشد. اولین گام برای تعریف واقع بینانه چشم انداز آموزش و پرورش ایران بررسی وضعیت موجود آموزش و پرورش است. در بررسی وضعیت موجود ایران به طور کلی و با توجه به پیامدهای کرونا به طور ویژه، مواردی را باید به دقت مد نظر قرار داد.

تفاوت کیفیت آموزشی مدارس و دانشگاهها، در ایام کرونا و شروع آموزش آنلاین با دوره قبل از هم گیری از جمله این موارد است. این تفاوت کیفیت، بررسی جدی بر روی فرصت های از دست رفته را می طلبد.

اجبار در مداخله آموزشی والدین بخش دیگری از این پیامدها است، که گرچه باعث درک بیشتر آنها از مشقات و ظرافتهای کار معلم شده، اما خستگی روانی والدین را به دنبال دارد.

حضور معلمان به عرصه آموزش مجازی و نیاز به تجهیزات مربوطه مسائل جدیدی را برای آنها به وجود آورد. این در حالی بود که هیچ گونه برنامه ریزی اقتصادی برای حل این مشکلات انجام نشده بود و البته هنوز هم اقدام اثربخشی انجام نشده است. روزمرگی وزارت آموزش و پرورش و عدم ارائه طرح های خلاقانه و تاثیرگذاری جایجایی های سیاسی مقامات کلان نیز البته باید به این موارد اضافه شود.

گام دوم برای تعریف وضع مطلوب و چشم انداز، تحلیل و بررسی تطبیقی برنامه های سایر کشورهای جهان است.

از آنجا که بررسی نظامهای آموزشی کشورهای جهان سوم با توجه به کمبود منابع مالی، نمی تواند در این بحث مفید فایده باشند، لازم است که به آموزش و پرورش کشورهای توسعه یافته و تجربیات و اصلاحات آن مورد بررسی قرار گیرد.

دکتر معدن دار ضمن تاکید بر این نکته که مواردی مورد توجه در این بحث، اصلاحاتی است که در دوسه سال اخیر در جهت بهبود آموزش و کیفیت بخشی و توسعه حرفه ای معلمان پیش بینی شده است؛ در بخش دوم به بررسی برنامه های کشورهای منتخب پرداختند.

در آغاز این بخش ایشان اشاره کردند که چالش های کرونا در بحث آموزشی یک نقطه اشتراک و تلنگر برای همه کشورها بوده و هست که نتیجه آن را در رویکرد جدید این کشورها در برنامه ها و اصلاحات ملی می شود ملاحظه کرد.

به عنوان اولین کشور دکتر معدن دار، کشور انگلیس و اصلاحاتی که در سال ۲۰۲۰ داشتند را مطرح کردند. این برنامه ها با هدف استفاده بهینه از دوران کرونا و کیفیت بخشی به آموزش انجام شده و البته تغییر جهت مسیر آموزش در دوران پسا کرونا را نیز در بر می گیرد، اهم این اصلاحات عبارتند از:

- افزایش حقوق معلمان به ویژه معلمان جوان
 - بازسازی مدارس در قالب برنامه ده ساله (این برنامه با اختصاص مبلغ ده میلیون پوند اجرا می گردد)
 - اختصاص مبلغ ۷۶۰ میلیون پوند در بحث تجهیز مدارس با توجه به نیازهای ایام شیوع کرونا
 - کمک هفت میلیون پوندی برای حضور مددکاران اجتماعی در مدارس و بالابردن سطح سلامت روان
 - کمک ۳۷ میلیون پوندی برای کودکان معلول و خانواده های آنها
 - در بحث توسعه حرفه ای این موارد را کشور انگلیس در نظر گرفته است:
 - تاکید بر روی نقش مدیر و معلم در برنامه ها
 - تصویب سه مدرک جدید برای تایید صلاحیت معلمان و مدیران (صلاحیت عمومی، اختصاصی و صلاحیت رابطه مدیر با دانش آموزان) که به مدارک قبلی اضافه شده است.
 - بازنگری در برنامه های ارزشیابی با تاکید در ارزیابی آموزش مهارتها، سواد علمی و زبان آموزی و ریاضیات (در قالب یک طرح ارزیابی)
 - برنامه ارزیابی ویژه برای دانش آموزان دارای ضعف تحصیلی
 - برنامه ارزیابی مدارس و مقایسه بین آنها
 - تعیین استانداردهای جدی برای رهبران آموزشی شامل مدیران و سرگروهها و معلمان ارشد
 - ارزیابی از شیوه انجام کار تیمی
- کشور فنلاند کشور دومی بود که آقای دکتر معدن دار به آن پرداختند. این اصلاحات با توجه به کرونا و در سال ۲۰۲۱ انجام شده است. بعضی از این موارد عبارتند از:

- اختصاص ۲۹ میلیون یورو برای استخدام روانشناس در سیستم آموزشی
- اختصاص ۱۰ میلیون یورو برای استخدام مددکار اجتماعی در سیستم آموزشی از طریق شهرداریها

- حضور مددکار اجتماعی یه ازای هر ۶۷۰ دانش آموز یک نفر و برای ۷۸۰ دانش آموز یک روانشناس
 - آموزش اجباری تا پایان ۱۸ سالگی از سال ۲۰۲۰
 - برنامه تامین و توزیع غذای رایگان در مدارس
 - اختصاص ۵۰۰ هزار یورو به آموزش ضمن خدمت و بالا بردن سواد بهداشتی
 - پاداشها و کمکه‌های مالی به معلمان و دانش آموزان در شرایط کرونا
- اصلاحات فرانسه کشور بعدی بود که مورد بررسی قرار گرفت ، مهمترین نکات در این بحث :
- برنامه های ضمن خدمت در بحث چند فرهنگی
 - افزایش حقوق معلمان و تاکید بر ارائه آموزشهای دیجیتالی و توسعه حرفه ای
 - در نظر گرفتن مبلغ ۴۰۰ تا ۶۰۰ یورو بسته به سابقه ومدرك و رتبه معلم
 - اختصاص ۵۲۰ میلیون یورو در جهت ارتقا علمی معلمان
 - اختصاص ۶۸۰ یورو برای تامین تجهیزات کامپیوتری مورد نیاز معلمان و خرید از طریق مدارس
 - اختصاص ۵۰۰ میلیون یورو برای مدیران در ازای مسولیت‌های جدید آموزشی
 - تاکید بر آموزش و صلاحیتهای حرفه ای
- کشور ایتالیا نیز دارای برنامه های اصلاحی در سال ۲۰۲۱ جهت بازگشایی مدارس است که به برخی از آنها اشاره می گردد:
- واکسیناسیون کادر و دانش آموزان و استفاده اجباری از ماسک
 - اجرای طرح تابستانی برای انتخاب مدارس که با هدف آماده سازی دانش آموزان برای ورود به مدارس در قالب فعالیتهای فوق برنامه مانند کمپ ها ، موسیقی و ورزش همراه معلمان و والدین انجام شدوکه با اختصاص ۵۱۰ میلیون یورو امکان پذیر گردید .
- در کشور بلژیک نیز در سال ۲۰۲۰ اصلاحاتی در نظر گرفته شد، که از جمله آنها عبارت است از :
- تعریف دوره پیش دبستانی و اجباری شدن شرکت کودکان ۴-۵ ساله با حداقل ۲۹۰ روز حضور در مدارس
 - تامین لب تاپ از طرف مدرسه برای دانش آموزان پایه پنجم به بالا
 - تامین تجهیزات مورد نیاز معلمان
 - استخدام معلمان قراردادی با سابقه یک سال و کاهش مدت زمان مورد نیاز برای استخدام
 - تغییر شیوه ارزشیابی معلمان از چهار سال یکبار به ارزشیابی سالانه
 - افزایش نقش مدیر و شورای مدرسه
 - برگزاری دوره ۳ ماه آموزشی برای معلمان قراردادی
 - استفاده از فرصت کرونا برای بازسازی مدارس با اختصاص یک میلیون و چهارصد هزار ریال

طبق گزارش مرکز توسعه جهانی در سال ۲۰۲۱ در کشور امریکا نیز اصلاحاتی انجام شده و در حال انجام است که از میان آنها به این موارد اشاره دارد :

- درگیر کردن جامعه در بحث بازگشایی مدارس با دقت بر مزایا و معایب
- سالم سازی محیط مدارس از نظر تجهیزات بهداشتی
- بازکاوی فرصتهای یادگیری از دست رفته
- استفاده از فرصت کرونا برای بهبود عملکرد (در قالب طرح برگشت بهتر)
- تعریف منابع جدید برای مدارس و بررسی امکانات موجود
- بهبود تغذیه و بهداشت در مدارس
- پرداخت کمک هزینه مدرسه به خانواده ها
- به کارگیری روانشناس و مددکار اجتماعی تلاش برای بازسازی روحی دانش آموزان
- توسعه برنامه های آموزش ویژه معلمان

در بررسی کلی این اصلاحات روشن است که این برنامه ها در سه بخش تجهیز و تعمیر مدارس، تامین امکانات رفاهی و آموزشی کادر آموزشی ، توسعه حرفه ای معلمان و مدیران برنامه ریزی شده است. پنج نکته مشترک در این کشورها نکته پایانی این بررسی تطبیقی بود که عبارتند :

۱. اهمیت به توسعه حرفه ای و اختصاص منابع مالی بیشتر در جهت کیفیت بخشی به آموزش در ایام کرونا و پسا کرونا

۲. توجه به ساختمان مدارس و بازسازی آنها و استفاده از فرصت کرونا در جهت توسعه وضعیت بهداشتی

۳. بهبود روشهای ارزشیابی و پیشرفت تحصیلی با تاکید بر ارتقا مهارتهای اجتماعی و بهداشتی و سواد علمی

۴. برنامه ریزی و ساخت مدارس جدید

۵. توسعه تجهیزات در جهت گسترش آموزش مجازی

در پایان بحث آقای دکتر معدن دارا اشاره کردند که این موارد نشانه توجه ویژه و جدی به وضعیت مدارس و نظام آموزشی است. همچنین تاکید کردند که درخواست ویژه از نظام آموزشی برای اجرای سند تحول و حرکت در مسیر نیازهای جامعه توجه ویژه را می طلبد. لذا در تعریف چشم انداز نظام آموزشی ایران باید ضمن دقت به ضرورت سند تحول بنیادین، این گونه اصلاحات در سیستم های آموزشی جهان مورد بررسی قرارگیرد. توجه جدی به مدارس و معلمان و حمایت نظام سیاسی در اجرایی شدن این موارد از مهمترین اقدامات در این زمینه است .

به عبارت دیگر ، برنامه ریزان آموزش و پرورش اگر به دنبال تربیت انسانی مطابق سند و در اندازه حیات طیبه هستند باید در دیدگاه خود تجدید نظر کنند و نظام سیاسی نیز به بازتعریف قدرت ملی از طریق نظام آموزشی توجه داشته باشد. تامین نیازهای تجهیزاتی مدارس و امکانات مورد نیاز معلمان را در اولویت قرار

داده و به تجهیز منابع برای دوران جدید بپردازند؛ که با توجه به توان اقتصادی کشور ایران این مهم امکان پذیر است.

در بخش سوم این وینار با توجه به تعداد سوالات شرکت کنندگان در رابطه با مقایسه حقوق معلمان در ایران با سایر کشورهای جهان، آقای دکتر معدن دار ضمن اشاره به مطالعات و پژوهشی که به سفارش شورای عالی آموزش و پرورش انجام شده بود، تاکید کردند که میزان پرداخت حقوق در کشورها متفاوت بوده و حقوق پرداختی معلمان در بعضی از کشورها مانند آلمان و ژاپن معلمی دارای بالاترین سطح است؛ اما در مقابل در بعضی از کشورها حقوق معلمان از برخی از اصناف کمتر است، گرچه توجه ویژه به کیفیت بخشی و رفاه حال معلمان در اکثر کشورها قابل تامل است.

در رابطه با سوال برنامه های پیشنهادی در جهت توسعه حرفه ای و بیان تجربه های موفق کشورهای جهان در این بخش، دکتر معدن دار اشاره داشتند که در سال های اخیر در آموزش و پرورش ایران فعالیت های خوبی در جهت توسعه حرفه ای معلمان انجام داده است؛ اما هنوز جای کار بسیاری است. لذا برنامه های توسعه حرفه ای در کشورهای مختلف باید مورد بررسی قرار گرفته و در صورت مطابقت با بستر فرهنگی از آنها در ایران استفاده شود؛

البته در بررسی تطبیقی نگاه به بستر فرهنگی هر کشور حائز اهمیت است. برای مثال سیستم آموزشی فنلاند برای کشورهایی مانند ایران با توجه به خصوصیات فرهنگی مناسب نیست و گرچه توجه و استفاده از نقاط مثبت هر سیستمی موثر است. یکی از سیستم های آموزشی که می توان از تجربیات آنها در مباحث آموزشی و توسعه حرفه ای بهره برد با توجه به اشتراکات فرهنگی کشور کره جنوبی است که در فرصتهای بعدی اشاره خواهد شد.